

ПИТАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІВІТАМІННИХ КОМПЛЕКСІВ

Файзуллін О.В., Суріков О.О., Якущенко В.А., Губченко Т.Д.

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації

Національного фармацевтичного університету

м. Харків, Україна

phtaqa@nuph.edu.ua

Вступ: Полівітамінні препарати являють собою лікарські засоби, що містять декілька різних вітамінів в одній дозованій одиниці (таблетці, капсулі тощо). Полівітамінні препарати можуть бути як простими (код АТС А11В), що містять лише вітаміни, так і комбінаціями з мінеральними речовинами (код АТС А11АА) та іншими компонентами, наприклад, незамінними амінокислотами, рослинними екстрактами, поліфенольними сполуками та інше (код АТС А11АВ). Різноманітні полівітамінні препарати складають чималу частку аптечного асортименту і належать до категорії безрецептурних засобів. Необхідно також зазначити, що на ринку існує велика кількість продуктів, які містять полівітамінні та мінеральні комплекси і зареєстровані як харчові добавки. Загальний обсяг реалізації таких продуктів також досягає величезних значень.

Мета: Метою цієї роботи є аналіз даних наукової літератури щодо можливих негативних наслідків безконтрольного та нераціонального застосування полівітамінних комплексів та формулювання умов раціонального застосування препаратів/продуктів, що відносяться до цієї категорії.

Матеріали та методи: В роботі було використано метод аналізу та узагальнення даних наукової літератури.

Результати та їх обговорення: Вітамінні препарати, як моно-, так і багатокомпонентні, знаходять широке застосування в медичній практиці, що обумовлено виключним значенням вітамінів як спеціалізованих регуляторів обміну речовин та, одночасно, незамінних аліментарних факторів. Власне медичне застосування вітамінних препаратів здійснюється в межах замісної та патогенетичної вітамініотерапії.

Патогенетична вітамініотерапія проводиться з урахуванням особливостей біологічної дії окремих вітамінів та її впливу на патогенез тих чи інших захворювань. Прикладом патогенетичної вітамініотерапії є використання вітамінів групи В при лікуванні різноманітних порушень периферичної нервової системи та ЦНС (діабетична полінейропатія, алкогольна полінейропатія та інші). Висока ефективність цих нейротропних вітамінів (В₂, В₆, В₁₂) при різноманітних порушеннях функції нервової системи пов'язана з виключним значенням їх коферментних форм для забезпечення адекватного рівня синтезу нейромедіаторів, нормального перебігу енергетичних процесів у нейронах, підтримання стану нейрональних мембран, стимуляції природних механізмів відновлення нервової тканини тощо. Особливістю проведення патогенетичної вітамініотерапії є призначення окремих вітамінів у дозах, що значно перевищують добову потребу.

Замісна вітамінотерапія передбачає застосування вітамінних препаратів при недостатності одного або декількох вітамінів. При цьому лікування гіпо- та авітамінозів забезпечується шляхом задовільнення добової потреби у відповідних вітамінах. Необхідно зазначити, що про замісну вітамінотерапію коректно казати лише у тих випадках, коли недостатність того чи іншого вітаміну достовірно встановлена. Зазвичай (в залежності від виразності недостатності) при моногіповітамінозах спостерігається специфічна та розгорнута клінічна картина. При полігіповітамінозах діагностика ускладнюється, оскільки відбувається нашарування симптоматики.

Широко розповсюдженою практикою також є вживання вітамінних комплексів для корекції вад раціону та з профілактичною метою. Основною проблемою такої практики є те, що усі полівітамінні препарати реалізуються в аптечних закладах на умовах безрецептурного відпуску, а ще більша кількість продуктів, що містять полівітамінні комплекси взагалі не мають статусу лікарського препарату та реалізуються через мережі супермаркетів, магазинів, косметичних та фітнес-салонів тощо.

Необхідно зазначити, що безконтрольне та нераціональне застосування полівітамінних комплексів може супроводжуватися небажаними явищами та завдати серйозної шкоди здоров'ю. Негативні наслідки безконтрольного та нераціонального застосування полівітамінних комплексів можуть виявлятися розвитком гіпервітамінозів (при тривалому надходженні жиророзчинних вітамінів у кількостях, що перевищують добову потребу), погіршенням алергологічного статусу (найчастіше виявляється при тривалому вживанні значних доз аскорбінової кислоти), порушенням роботи окремих систем та органів. Враховуючи зазначене, перед початком застосування полівітамінних комплексів необхідно отримати консультацію лікаря щодо доцільності та безпечності їх прийому, бажано після попереднього обстеження з метою оцінки стану здоров'я (алергологічний статус, стан окремих систем та органів тощо). Схильність жиророзчинних вітамінів до накопичення в організмі (в печінці та жирових депо), якою обумовлюється ризик розвитку гіпервітамінозів, робить недоцільним та небезпечним тривале застосування полівітамінних комплексів. Необхідно зазначити, що негативні явища можуть спостерігатися також і при тривалому надходженні в організм високих доз водорозчинних вітамінів. З урахуванням вищевказаного, полівітамінні комплекси вживають виключно курсами, зазвичай оптимальна тривалість такого курсу складає один місяць. Крім того, не можна вважати нормальною практикою спроби замінити повноцінний збалансований раціон застосуванням полівітамінних комплексів та інших харчових добавок.

Висновки: Таким чином, обов'язковою умовою безпечного та раціонального застосування полівітамінних комплексів є суворе дотримання наступних правил та принципів: не можна розглядати прийом полівітамінних комплексів в якості альтернативи повноцінному збалансованому раціону; не рекомендується вживати полівітамінні комплекси частіше ніж два курси тривалістю один місяць протягом одного року; перед початком прийому полівітамінних комплексів необхідно проконсультуватися з лікарем.